

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Энг кадимги замонлардан хозиргача)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ТАРИХ ВА МАДАНИЙ МЕРОС ФАКУЛЬТЕТИ

БУХОРО ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусидаги Республика илмий-амалий (онлайн) конференция

МАТЕРИАЛАРИ

Бухоро – 2021

1-ШЎЪБА. БУХОРО АРХЕОЛОГИЯСИ, ЭТНОГРАФИЯСИ, НУМИЗМАТИКАСИ ВА ТОПОНИМИКАСИ

БУХОРО ТАОМ-ЕГУЛИКЛАРИНИ ЗАБТ ЭТГАН ЗИРАВОРЛАР

*Қурбонова М.Б.- БухДУ доценти, тарих
фанлари номзоди
Норова Дилдова –Тарих фани ўқитувчиси*

Бухоро воҳаси халқлари ошхонасини доривор ва зираворларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Доривор ва зираворлардан фойдаланиш узок тарихга эга. Кишилар ибтидоий замонлардаёқ касал ёки ярадор ҳайвонлар баъзи ўтларни еб соғайиб кетишига эътибор берганлар. Даврлар ўтиши билан табиат яратиб қўйган доривор ўсимликларнинг аҳамияти ошиб бораверган. Милоддан анча олдин қадимги Миср, Ҳиндистон, Хитойда доривор ўсимликлардан фойдаланиш усуллари ёзилган қўлланмалар пайдо бўлган.

Буюк ипак йўллариининг у ён-бу ёнини жиддий кезиб юрган савдо карвонлари Хитой, Ҳиндистон ва бошқа узок мамлакатлардан бойлик, ноз-неъматлар, фаровонликни етаклаб келиш баробарида доривор ва зираворларни ҳам олиб келганлар. Бир шаҳардан иккинчи шаҳарга юкларни транспортда ташиш натижасида Тошкент, Самарқанд, Бухоро бозорларида бир ҳовуч зираворнинг нархи ҳаддан ташқари ошган. Бундай харидни қилиш учун ҳамманинг ҳам қурби етмаган ва имконияти бўлмаган. Шунинг учун ҳам ҳозирга қадар, шарқона доривор ва хуштаъмликни харид қилишда Шарқнинг ажиб сири ва ўзига хос жумбоғи мавжудлигини тушунасиз. Бухоро воҳаси ҳудудидаги қайси бир бозорга кирмасангиз, у ерда албатта, доривор-зираворлар билан савдо қилувчи ва унинг мўъжазгина дўконига дуч келасиз. Дориворфуруш шарқ ошхонасида хуштаъмлиликни яратадиган ўз молини улуғлаб, кўкларга кўтариб сотишда устаси фаранг савдогар. Унинг дўқонида идиш, халтача, қутичаларга солинган турли-туман зира, кардамон, ҳил, заъфар, кашнич, кунжут, долчин, мурч, қора зира, қизил ва қора қалампир, қуритилган помидор, ширин қалампир, наъматак, туршак, седана, бодиён каби зиравор-дориворлар лик тўла.

Анъанавий турмуш маданиятининг таркибий қисмларидан бири бўлган таом тайёрлаш ва уни истеъмол қилиш маданияти маънавий ҳаётнинг кўзгуси ҳисобланади. Чунки, озиқ-овқат ва турли хил неъматлардан тайёрланган таом, емаклик ва ичимликлар инсон танасининг ривожини, сиҳат-саломатлигини ва куч-қувватини асосий манбаи бўлиб, унинг ҳам жисмоний, ҳам маънавий камолотида муҳим аҳамият касб этади.

Асрлар давомида Бухоро воҳаси аҳолисининг маиший ҳаётида турли хил масалликлардан тайёрланадиган хилма-хил таомларнинг ўзига хос бой дастурхони ва овқатланиш маданияти вужудга келган. Овқатланиш

маданияти инсоният жамиятининг эволюцияси билан боғлиқ. Одамнинг энг оддий ўсимлик овқатидан, то илмий асосланган турли хилдаги бугунги кунда егуликлари неча-неча минг йиллар билан ўлчанадиган давр давомида яратилган.

Бухоро воҳасида нафақат таомлар, балки, турли хил егуликлар шифобахш зираворлар ва дориворларсиз тайёрланмаган. Фанда аниқланишича, 250 хил миллий таомларга зира солинган, яъни, нафақат гўшти, сутли, балки ёвғон таомларига ҳам зира ишлатилган. Форс тилидан зира -“зейра”, яъни “зер кардан даркор” маъносини англатади. Ўзбек тилида “зер кардан даркор”- забт этиш, ғалаба қилиш демакдир. Хулоса шуки, зира солинган таом ва егуликлар ушбу доривор ёрдамида забт этилган. Воҳада турли хил гўштар хушбўй ва мазали сақланиши учун доимо зираланган. Зира таркибида 3% ча эфир мойи бўлиб, ушбу мойда ўсувчанлик хусусияти мавжудлиги учун таом қайнаётган жараёнда солинмайди.

Зиранинг қора, яшил, сарик, жигарранг, оқ ва кулранг навлари бор. Барча навлар таркибида бир неча моддага эга бўлган ёғ бор. Қора зира-соябондошлар оиласига мансуб икки йиллик ўт ўсимлик. Ўсимликнинг илдизга яқин барги узун бандли бўлиб, ундан юқоридагилар эса калта банди билан поячада ўрнашган. Барги туксиз, ҳар хил шаклли, улар 6-8 жуфт сегментлардан ташкил топган, икки-уч бўлакли ёки бутун бўлиши мумкин. Гуллари 1-2 та ўрама баргчага эга, ранги оқ ёки пушти, улар мураккаб соябонга тўпланган бўлиб, 20 та гулдан иборат. Гултожи барглари 1,6-2 мм. катталиқда, уруғи тухумсимон, ўткир қиррали қўшалок писта узунлиги 3 мм. келади. Қора зира июнда гуллаб июлда пишади¹.

Меда учун унинг манфаати бор
Қуруқликда ўрин учинчи миқдор
Ундан яна пуштнинг кучи ўсади
Ҳайдаш хислати бор, яна кесади
Ундан икки дирҳам ичиш кифоя
Йирингли яралар топар ниҳоя².

Зирани бутун дунё халқлари дори сифатида овқатга солиб ейдилар. Зира ичдан ва ташқаридан таъсир қилувчи кучга эга. У бод ҳайдайди, совуқликни қувади, меъда ва жигарга куч беради, иштаҳани очади. Ҳикичоқ касалининг олдини олади, белга қувват беради. Она сутини кўпайтиради, бадбўй ҳидни бартараф қилади, баданни қиздиради, овқатни тез ҳазм бўлишига кўмаклашади, қоринни дам бўлишини йўқотади³.

Қора зира мойи вужуддаги зарарли микробларга қирон келтиради. Овқат ҳазм қилишни осонлаштиради, иштаҳага барака беради, балки меъда

¹ Набиев М. Сабзавот резавор мевалар ва зираворлар хосияти.-Т.: “Меҳнат”, 1990. -Б.131-132.

² Гафурова С., Худойназарова Г., Адизова Х. Яшил олам дунё устун. Ўқув-услубий кўлланма. Бухоро.: 2017, -Б.160.

³ Ўсимлик ва инсон саломатлиги.Т.: “Меҳнат” 1991. 74-75-бетлар.

атрофидаги нохуш оғриқларни, силлиқ мушаклар спазмасидан холи қилади, балғам ажралишига ёрдам беради¹.

Сариқ зира таркибида ҳам инсон саломатлиги учун бир қатор фойдали моддалар мавжуд. Унинг уруғларида 2,75-3,1 баргларида 12% эфир мойи бор.

Маълумки, ўзбеклар сариқ зирадан зиравор сифатида кенг кўламда фойдаланадилар. Сариқ зира бир қатор таомларни хушхўр таъмли қилиш билан бирга шифобахш ҳам. Абу Али Ибн Сино сариқ зирадан буйрак-тош касаллигида тош туширувчи, сафро ва ел ҳайдовчи дори сифатида нафас, сийдик йўллари ҳамда кўз касалликларини даволашда фойдаланган².

Воҳада тайёрланган ҳамма хил паловлар дориворларсиз, яъни зира, гармдори, ҳел³ сингарилар солинган. Хусусан, “оши хоссаги” паловини тайёрлашда худди шу дориворлардан фойдаланилган. Воҳа аҳолиси ҳаётида гўштли таомлар алоҳида ўрин тутган. Улар гўштли таомларни мазали ва хушхўр қилиб истеъмол қилиш усулларида хабардор бўлганлар. “Қовурдоқ” тансиқ таомини тайёрлаш учун гўшт қуйруқ ёғида фақат зираворлар ёрдамида қовурилган. От гўштидан тайёрланган дориворли⁴ қазидан “қазили палов” пиширилган. Турли хил шўрвалар ҳам зираворли қилиб пиширилган. Хусусан, шўрвага кашнич мевалари кўкати зиравор сифатида ишлатилган.

Нафақат шўрвалар, бошқа таомлар учун ҳам кашнич уруғи зира ўрнида ишлатилган⁵. Кашнич мевалари баъзи таомларни хушхўр қилишда, кўкатлари эса ошқўк сифатида кенг ишлатилади. Хусусан, кашнич кўкати баҳорда тайёрланган кўкатли сомса ва чучваралар таркибига солинган.

Нон ва кулчалар юзига шифобахш зираворларнинг сепилиши билан бухоролик нонвойлар кунжутли, седанали, бодиёнли, зафарли, кўкнор нонларни яратганлар⁶. Ёши кекса отахонлар “Бухоро амири томонидан нонвойларнинг седанасиз нон пишириб сотиши қатъий ман этилган эди”-деб эслашади⁷.

Седана қадимий гиёҳшунослик китобларида “шуниз” ёки “камунни ҳиндий” номи билан юритилган. “Камун” – бу зира бўлиб, бундай деб аталишига сабаб седана шакли ва баъзи муштарак хосиятлари зирага

¹ Турова А.Д. Лекарственные растения СССР и их применение. –М.: «Медицина», 1974.-С.22

² Шифобахш неъматлар.-Т. : “Меҳнат”,1990.-Б.74.

³ Ҳел-хушбўй ширач ўсимлиги-egemures маҳаллий бухорча номи. Никитин В.В. иллюстрированный определитель растений окрестностей Ашхабада. -М.Л. 1965.-С.78-79.

⁴ Қурбонова М.Б. Бухоро воҳаси ўзбек ва тожикларининг анъанавий таомлари (XIX аср охири- XX аср боши). тар.фан.ном. дисс.... –Т.: 1994. -Б.67.

⁵ Акрамов А.Р.Основные пряомароматические растения Бухарского оазиса.//Культурные и дикорастущие растения Бухарского оазиса. Сборник научных трудов. – Т.: 1987. -С.8-9.

⁶ Қурбонова М.Б. Бухоро воҳаси ўзбек ва тожикларининг анъанавий таомлари (XIX аср охири- XX аср боши). тар.фан.ном. дисс.... –Т.: 1994. -Б.31.

⁷ Дала маълумотлари.Бухоро шаҳри, 1995 й.

ўхшашлигидир. Седана доналарида махсус ёғ бўлиб, унинг таркибида И,О,В,Д витаминлари бор. Седана сутни кўпайтиради, захарни кесади, тутунидан ҳашаротлар қочади, ундан йўтални қолдришда, сариқ касалида, қайт қилишни даволашда фойдаланилади¹. Седана ҳақида Абу Али Ибн Сино “Тиб қонунлари” асарида қуйидагиларни ёзган: “Седана-илоҳий гиёҳдир. Унга дуо кетган. Седана нафақат ҳисобсиз хасталикларга шифо, инчунин, у ўликка қайта жон ато этиб, ҳали совимаган мурдани тирилтириши мумкин. Седананинг асосан уруғлари ишлатилади, улар шаклан понасимон, қоп-қора қиррали бўлади”².

Воҳада ширинлик ва ичимликлар таркибига ҳам зиравор ва дориворлардан унумли фойдаланиш халқнинг нафақат пазандачилик тажрибасидан, балки, унинг юксак маданиятидан гувоҳлик беради. Халқ дастурхонидан кенг ўрин жой олган “дориворли парварда”, “қандли гулоб”, “чибод” ичимликлари, “қанд чой”, турли хил шарбатлар ва мурабболарнинг яратилиши шифобахш доривор ва зираворларнинг ўз ўрнида ишлатилишининг натижасидир.

Овқатланиш маданияти, таом истеъмоли инсоният жамиятининг эволюцияси билан боғлиқ. Одамнинг энг оддий ўсимлик овқатидан, то илмий асосланган турли-туман бўлган ҳозирги овқатигача неча-неча минг йиллар билан ўлчанадиган давр ўтган. Бироқ, доривор ўсимликлардан фойдаланиш ханузгача давом этмоқда. Бугунги кунда табиат яратиб қўйган доривор ўсимликларнинг аҳамияти ошиб бормоқда. Ҳозирги пайтда дунё бўйича илмий медицина ва халқ табобатида жами 12000 дан ортиқ ўсимлик туридан фойдаланилмоқда. Бу саъй-ҳаракатларнинг барчаси инсон саломатлигига бағишланган.

Бухоро воҳаси аҳолисининг зиравор ва дориворлардан унумли фойдаланиб яратилган баракали дастурхони илмий таҳлили маънавий ҳаётимизнинг илдизларини, халқ маданиятининг юксак поғонасини ўрганишга имкон яратади.

Воҳа халқларининг турли-туман таомлари ва уларни тановвул қилиш маданияти аждодларимиз яратган маданий мерос бўлиб, у маълум этноснинг ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ ва унинг маънавий камолоти даражасини ўзида акс эттиради.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Boltayev, Bobir Baxtiyorovich. "BUXOROLIK MINIATURACHIRASSOM SADRIDDIN POCHCHAYEV IJODIGA BIR NAZAR." *Scientific progress* 1.6 (2021): 998-1004.
2. Rajabov, Oybek Iskandarovich. "BUXORODAGI AYRIM MUQADDAS QADAMJO-QAL'ALAR XUSUSIDA." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1162-1168.

¹ Ўсимлик ва инсон саломатлиги.-Т.: “Меҳнат”,1991.-Б.73.

² Умаров К.,Рахматов И. Шифобахш седана. / “Маърифат нури”. Бухоро. 2002 йил, 26 май, 8-бет

3. Умаров, Б. Б. "НА КИСЛЯКОВ ТАДҚИҚОТЛАРИДА ЖАНУБИЙ ТОЖИКИСТОН ЭТНИК ТАРИХИ." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1005-1009.
4. Тўраева, Г. Б., Ўтаева, Ф. Х., & Жумаева, Н. А. (2021). ОА СУХАРЕВА ТАДҚИҚОТЛАРИДА БУХОРО ТАРИХИ ВА ЭТНОГРАФИЯСИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ. *Scientific progress*, 1(6), 1010-1018.
5. Bakhtiyorovich, Boltaev Bobir. "Excerpts from the life of the bukharian artist." *Middle European Scientific Bulletin* 12 (2021): 160-165.
6. Ochilov, A. T. "DATING OF THE ZAMANBABA CULTURE: ASSED ON ARCHAEOLOGICAL SOURCES." *Theoretical & Applied Science* 12 (2019): 589-591.
7. Mubinov, M. A. "Diplomacy of the eastern states and central asian khanates in the struggle for independence." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 26-31.
8. Maksud, Beshimov. "Markets of Bukhara." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 18-21.
9. Sharopov, Dilshod Ravshan O'G'Li. "ABDURAZZOQ SAMARQANDIYNING "MATLAI SA'DAYN VA MAJMAI VAHRAYN" ASARINING O'RGANILISH TARIXI." *Scientific progress* 2.1 (2021): 358-361.
10. Очиллов, Алишер Тўлис Ўғли. "БУХОРО ВОҲАСИ ШАКЛЛАНИШИДА ЗАРАФШОН ДАРЁСИНИНГ ЎРНИ ВА ВОҲА ТАРИХИЙ ГЕОГРАФИЯСИГА ДОИР АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР." *Scientific progress* 1.6 (2021): 933-938 Murodova, Dilrabo Shomurodovna, and Feruza Xolmamatovna O'tayeva. "TF Gelax tadqiqotlarida Buxoro shahri mudofaa tizimining organilishi." *The Fifth International Conference on History and Political Sciences*. 2015.
11. Turaevich, Halimov Talat. "From the history of economic relations between central asia and india (XV-XVII centuries)." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 22-25.
12. OCHILOV, Alisher. "JEWELRYC TRADITION IS A SOURCE OF STUDY OF BUKHARA HISTORY." *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi* 1.1: 105-116.
13. Бобожонова, Феруза Хаятовна. "БУХОРО МАДРАСАЛАРИ МАЪНАВИЯТ ДУРДОНАСИ." *Scientific progress* 2.1 (2021): 362-366.
14. Муродова, Дилрабо Шомуродовна. "ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА БУХОРОДА ИЛМ ВА ФАН (БУХОРО ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ МИСОЛИДА)." *Scientific progress* 2.1 (2021): 660-664.
15. Ochilov Alisher. "The Role of Zamanbaba Culture in The Social and Economic History of Bukhara Oasis During Bronze Age." *CENTRAL*

ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY 2.4 (2021): 42-47.

16. JAMOLOVA, DILNOZA MUYIDDINOVNA. "THE END OF THE EMIRATE OF BUKHARA: THE END OF THE POLITICAL STRUGGLE BETWEEN THE JADIDS AND THE ULEMA." *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences* 1.1 (2021).

17. Jamolova, D. M. "Traveling to Modernity: Perception of Modernity of the Central Asian Muslims in the early 20th century." *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 9.24 (2020): 4202-4207.

18. Темиров Ф., Исломов Д. САДРИДДИН АЙНИЙ–ЗАМОНДОШИ ФИТРАТ ҲАҚИДА //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1349-1354.

19. Темиров Ф., Халикова Н. БУХОРО АМИРЛИГИДА ТАШҚИ СИЁСАТ ВА ДИПЛОМАТИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1276-1282.

20. Темиров Ф., Умаров Б. БУХОРО АМИРЛИКДА ОИЛА, НИКОҲ ВА МЕРОС ҲУҚУҚИНИНГ АМАЛДА ҚЎЛЛАНИШИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1201-1207.

XX АСРНИНГ 30-40 ЙИЛЛАРИДА БУХОРО ВОҲАСИДА ОЛИБ БОРИЛГАН АРХЕОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР ТАРИХИ

*Очилов Алишер Тўлис ўғли –
Бухоро давлат университети таянч докторанти,
Бухоро тарихи кафедраси ўқитувчиси*

Ўзбекистон маданияти антик даврлардан бошлаб юксак даражага кўтарилганлиги сабабли,¹ XX асрнинг 30-40 йилларида Марказий қасаба уюшмаси, СССР Фанлар академияси, Моддий маданият тарихи институти (собиқ ГАИМК), Шарқ маданиятлари музейи, Давлат Эрмитаж музейи каби ташкилотларнинг Ўзбекистон моддий маданиятини ўрганишда бевосита иштироки ва ташкилотчилик ёрдами тобора кучайиб борди.²

XX асрнинг 30-40 йилларида Бухоро воҳаси худудида антик ва ўрта асрлар даврини ўрганиш учун турли хил ёдгорликларни ўз ичига олган соф археологик қазилар ишлари ривожлана бошланди.

Бухоро воҳасидаги биринчи жиддий археологик ишлар, А.Ю.Якубовский раҳбарлигида Россиянинг Эрмитаж музейи ва Узкомстарис ташкилотлари томонидан 1934 йилда амалга оширилди.

¹Муҳаммаджонов А. Археология // Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Тошкент, 2000. 434-435 бетлар.

²Массон М. Е. Археологические исследования в Узбекистане. Наука в Узбекистане за 15 лет (1924-1939). Ташкент, 1939. С. 110-120.

МУНДАРИЖА

О.Х.Хамидов. “Қадимий ва навқирон Бухоро - илм-фан ва маданият ўчоғи” 3

1-ШЎБА. БУХОРО АРХЕОЛОГИЯСИ, ЭТНОГРАФИЯСИ, НУМИЗМАТИКАСИ ВА ТОПОНИМИКАСИ..... 5

Курбонова М.Б., Норова Дилдова. Бухоро таом-егуликларини забт этган зираворлар	5
Очилов Алишер. XX асрнинг 30-40 йилларида Бухоро воҳасида олиб борилган археологик тадқиқотлар тарихи	10
Акмал Ўлмасов. Варахша деворий суратлари консервацияси тарихига доир	17
Исомитдинов Жорабек. Роъё ба маросими тольгузори нахустин хони манѓитњо-Муњаммад Рањимхон	21
Умаров Бахтишод. Н.А.Кисляков тадқиқотларида Бухоро амирлигидаги феодал ва қишлоқ хўжалиги муносабатларининг ёритилиши	26
Носирова Сория. Мозий дурдолари сўйлаганда - ёхуд матодаги битиклар	31
Утаева Феруза, Аббосов Аббосали. Археологик тадқиқотлардаги инновацион ҳамкорлик	33
Джураев Шерали. Сбор ювелирных изделий и создания выставки в Бухарском музее	39
Мубинов М.А., Шадиева В.Р. Корейская этническая единица в Бухаре: история появления и дальнейшая судьба.....	44
Хакимова Саида. XIX асрда Зарафшон дарёсининг гидрографик ўрганилиши тарихи	47
Джураев Шерали, Кабилов Шохрух. Монетные клады, найденные в бухарском оазисе (на основе книги приёма Бухарского музея)	49
Салохиддинова Д.З., Жураев З.З. Классификация архитектурных ансамблей и типы их происхождения.....	54
Ибрагимов Р.З. Қуйи Зарафшон ҳудудининг ўзлаштирилиш босқичлари тарихидан	60
Mirzayeva Diloromxon. Buxoro shahrining nomlanishi va etimologik tarixi ...	64

2-ШЎБА. БУХОРО ВОҲАСИДА ДАВЛАТЧИЛИК АСОСЛАРИ, ШАҲАРСОЗЛИК, МОДДИЙ ВА МАЪНАВИЙ МАДАНИЯТ МАСАЛАЛАРИ..... 67

Отахўжаев Азимхўжа. Бухоро воҳасида давлатчилик – бухорхудотлар давлати.....	67
Алламуратов Ш.А. Амударё бўйлаб Бухоро амирлиги қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг ташилиши	72
Abdumalikova Muslima. Interethnic harmony is an important factor in the socio-political development of Uzbekistan	76

**BUXORO DAVLAT
UNIVERSITETI**